

1. Ulaşılabilir Hale Getirme

Ulaşılabilir hale getirme, en temel ve belki de en önemli çevresel düzenlemedir. Bu düzenlemek için amaç, çocuğun elde etmek istediği nesne ya da durumun çocuk için ulaşılabilir hale getirilerek çocuğun yetişkinle iletişim kurması için bir gereksinim oluşturulmasıdır. Bu düzenleme ile çocuğun ulaşmak ya da erişmek istediği durumlar fiziksel ya da sosyal olarak engellenir. Bu engellenmenin ne şekilde ve nasıl olacağına çocuk için belirlenen amaçlar doğrultusunda karar verilmesi önemlidir. Özellikle çocuğun ilgi ve gereksinimleri dikkate alınarak ulaşmak isteyeceği durumlar ulaşılabilir hale getirildiğinde, ilgili duruma ilişkin bir öğrenme-öğretme fırsatı yaratılmış olacaktır.

Gün içerisinde çocuğun etkileşime girdiği, ancak çoğu zaman farkına varamadığımız pek çok nesne, oyuncak ya da durum çocuğun becerilerini desteklemek amacıyla kullanılabilir.

A M A Ç

İnce motor becerileri destekleme / İsteklerini ifade etme

Aşağıdaki tabloda ince kas motor ve dil-iletişim becerilerinde sınırlılığı olan bir çocuğun, sözü edilen bu becerilerini desteklemek için gerçekleştirebileceğiniz çevresel düzenlemelere yer verilmiştir. Buradaki en önemli nokta, öğrenmelerin yaşantılar sonucu oluştuğu gerçeğidir. Bu bağlamda, çocuk için gün içerisinde sayıca yoğun ve doğal yaşantılar oluşturmak öğrenmeleri kolaylaştırmaktadır.

SERBEST OYUN

- Yap-bozların kapağı kapalı bir kutuya/kavanoza/çocuğun ulaşamayacağı bir rafa konması
- Çocuğun oynamak istediği oyuncakların kapalı bir kutuya/kavanoza/çocuğun ulaşamayacağı bir rafa konması
- İnce motor becerilerin (parmakların) aktif kullanılacağı kurmalı/açmalı oyuncakların kapaklarının açılmadan ortama konması

KAHVALTI

- İçeceğin ağzı kapalı pet şişe içinde verilmesi
- Yiyeceklerin ağzı kapalı, parmakların kullanımı ile açılacak şeffaf kutulara konması

TUVALET RUTİNİ

- Sınıfın kapısının kapalı tutulması
- Tuvaletin kapısının kapalı tutulması
- Musluğun kapalı tutulması

EVE GİDİŞ

- Ayakkabıların bağının ya da yapışkanının bilerek açık ya da kapalı bırakılması

SANAT

- Boya kalemlerinin şeffaf bir kutuya konması

Bir önceki sayfada yer alan örnekleri incelediğimizde; sınıftan dışarı çıkma-içeri girme ya da tuvalete gidiş-gelişler sırasında kapıların kapalı tutulup ince motor becerilerinin desteklenmesine gereksinimi olan çocukların bu kapıları açmasının sağlanması, ulaşamaz hale getirme çevresel düzenlemesinin kullanılarak doğal bir öğrenme-öğretim anının yaratılmasıdır. Tuvalet rutini sırasında kapının yanı sıra musluğun da kapalı tutularak çocuktan açmasının istenmesi çocuğun ince kas motor becerilerine yönelik yaşantı sağlamaktadır. Bu sırada çocuğa uygun öğretim stratejileri ve çocuğun gereksinimi olan yardım sunma teknikleri (ipuçları) ile bu becerilerin öğretimi ya da pekiştirilmesi (önceki bölümlerde üzerinde durmuştuk) sağlanır.

Aynı şekilde, serbest oyun sırasında özellikle ince motor becerilerin (parmakların) aktif kullanacağı kurmalı/açmalı oyuncakların kapaklarının açılmadan ortama konması ve dolayısıyla oyuncakla oynamaya ulaşımın engellenmesi ile öğrenciden oyuncakları açmasının talep edilmesi çocuğa ince motor becerilere ilişkin yaşantı sağlamaktadır.

Sanat etkinliği sırasında boya kalemlerinin, beslenme sırasında krakerlerin ağız kapalı şeffaf kutulara/kavanozlara, yine beslenme sırasında içeceğin ağız kapalı şeffaf pet şişelere konarak çocuktan bunları açmasının talep edilmesi, çocuğun ince motor becerilerini kullanarak deneyim yaşamasına olanak sağlamaktadır. Bunlara ek olarak, eve gidiş sırasında çocuğun ayak-kabısının bağının ya da yapışkanının bilerek kapalı tutulması ile çocuğun ayakkabıyı giymesinin engellenerek ondan ayakkabı bağını ya da yapışkanını açmasının talep edilmesi, çocuğun ince motor becerilerini destekleyecek bir başka yaşantı örneğidir.

Yukarıdaki örneklerde yer alan ulaşılamaz hale getirme çevresel düzenlemesi, çocuğun ince motor becerilerinin desteklenmesinin yanı sıra çocuk için belirlenmiş pek çok becerinin aynı anda ya da ayrı ayrı geliştirilmesi amacıyla da kullanılabilir. Başka bir deyişle, yukarıda sözü edilen çevresel düzenlemeler çocuğun sadece ince motor becerilerinin değil aynı zamanda dil ve iletişim becerilerinin desteklenmesi için de kullanılabilir.

Örneğin, boyama yapmak için ihtiyaç duyulan kalemlerin şeffaf bir kavanozda ve ağız sıkıca kapalı halde olması ya da teneffüse çıkmak için açılması gereken kapının kilitli olması gibi durumlar çocuğun istediği nesne ya da etkinliğin önünde engel oluşturmakta ve istenilenleri ulaşılamaz hale getirmektedir. Bu durumda çocuk istediklerine ulaşabilmek için yetişkin ile iletişim kurma gereksinimi hissedecek ve iletişim çabası içine girecektir.

Burada önemli olan çocuğun çabasının dikkate alınarak kabul edilmesi ve geliştirilmesidir. Örneğin, çocuk bakış (önce kapağa/kapıya sonra size sonra tekrar kapağa/kapıya bakarak), jest-mimik, işaret, tek sözcük ("**Aç.**") ya da cümle kurarak ("**Boya ver.**", "**Kapıyı aç.**") vb. şekillerde kavanozun kapağının açılmasını, boya verilmesini ya da kapının açılmasını talep edebilir. Böyle bir durumda uygun ve anlamlı dil girdilerinin sunulması, çocuğun yanıtının genişletilmesi son derece önemlidir.

Ulaşılamaz hale getirme çevresel düzenlemesinde, çocuk için ulaşılabilir hale getirilen nesne ya da etkinliğin çocuk tarafından isteniyor olması çok önemlidir. Bu nedenle çocuğu iyi tanımak gerekir. Ayrıca çocuk yetişkin tarafından neyin ulaşılabilir hale getirildiğini de bilmelidir. Daha açık bir ifadeyle, çocuğun ihtiyacı olan boya kalemlerini şeffaf bir kutuda görmesi, bu kalemleri yetişkinden istemesi için fırsat oluşturacaktır.

Ulaşılamaz hale getirme çevresel düzenlemesini uygularken yaptığınız bu düzenlemeye bağlı olarak çocuğun davranış problemleri ya da öfke nöbeti geçirmesi gibi durumlar gerçekleşebilir. Böyle durumlarda ısrarcı olmamak gerekir. Bu düzenlemede; çocuğun nesne ya da etkinliği talep etmesi için aşağı yukarı 3-5 saniye beklenmeli ve sonra gelişim düzeyine uygun şekilde çocuğa model olunmalı ya da seçenek sunarak destek sunulmalıdır.

Ne ile oynamak istersin?

(Doğru sorular sorma stratejisi/3-5 saniye bekler.)

Yanıt yok, ancak öğretmen Ali'nin gemiye baktığını fark eder...

Gemi...
Gemiği ver.

(Model olur.)